

Date: 17th September-2026

**XXI ASR XITOIY SAN'ATI - TEATR HAMDA TASVIRIY SAN'ATIDA
MILLIYLIK VA ZAMONAVIYLIK UYG'UNLIGI TAMOIYILLARI**

Xolmatova Dildora Rasul qizi

Annotatsiya: Ushbu tezisning maqsadi Xitoy zamonaviy madaniyatining rivojlanishi, ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy hayotidagi sezilarli o'zgarishlarni, shuningdek, o'sish, rivojlanish va madaniy almashinuv imkoniyatlarini yoritib berishdir. Madaniyatda zamonaviylik va an'anaviylikning uyg'unligi asosan tasviriy san'at, xattotlik, musiqa va teatrdan namoyon bo'lmoqda.

Kalit so'zlar: Xitoy, neokonfutsiychilik, soft power, oltin o'rtalik, Pekin operasi, teatr, kino.

XXI asrda Xitoy teatri o'zining milliy an'analari va zamonaviy tendensiyalarning uyg'unligi bilan ajralib turadi. Xitoy teatrida asosan an'anaviy Pekin operasi ("Jingju") muhim o'rin tutadi — ko'p asrlik tarixga ega bo'lgan bu teatr shaklida dramatik ifoda, musiqa va akrobatika uyg'unlashadi. XXI asrda Pekin operasini saqlash va rivojlantirishga katta e'tibor qaratilib, zamonaviy texnologiyalar yordamida uni yangi avlodlarga yetkazish harakatlari amalga oshirilmoqda. Zamonaviy teatrdan jahonning turli mamlakatlaridan ilhom olingan yondashuvlar, ayniqsa rejissura va sahnalashtirish texnologiyalari sohasida katta o'zgarishlar kuzatilmoqda.

Shu bilan birga, Xitoyning yangi drama teatri (Huaju) rivojlanishi ham diqqatga sazovor bo'lib, bu turdagi teatrdan an'anaviy operatik uslubdan voz kechilib, realistik dramatik voqealar tasvirlanadi. Rejissor Meng Jinghui o'zining modernistik teatr asarlari bilan mashhur bo'lib, zamonaviy mavzularni teatr sahnasida aks ettirgan. Xitoy teatri nafaqat mahalliy madaniyatni targ'ib qiladi, balki China Theater Festival kabi xalqaro teatr festivallarida ishtirok etib, dunyo auditoriyasini jalb qilishga harakat qiladi.

XXI asrda Xitoy tasviriy san'ati ham milliy an'analari va zamonaviy tendensiyalarning uyg'unligi bilan diqqatga sazovor. Tasviriy san'atning eng muhim jihati Xitoyning ko'p asrlik an'analari va madaniy merosini aks ettirishdir; bu asosan an'anaviy rangtasvir, qog'ozda ishlangan asarlar va xitoylik rassomlarga xos kompozitsiyalarda namoyon bo'ladi. Su Shi kabi buyuk usta rassomlarning uslublari XXI asrda ham ko'plab yangi rassomlarning ilhom manbaiga aylangan, Pekindagi Zamonaviy San'at Muzeyi ko'rgazmalarida esa an'anaviy elementlar zamonaviy san'at bilan uyg'unlashtirilgan asarlar namoyish etiladi.

Qadimgi xitoy san'ati ham o'z davrida yuksak darajada gullab-yashnagan bo'lib, nafis rassomchilik, xattotlik va musiqa uyg'unligida qadimgi xitoyliklarning koinot va hayotni idrok etishi aks etgan. Xitoy san'ati tabiat, koinot va insoniyat jamiyati birligiga intiladi, ifodalilik, ruhiyat va g'oyaviy mazmunni berishga qaratilgan. Tasviriy san'atda milliy motivlar, tabiat va tarixiy mavzular markaziy o'rin egallasa-da, raqamli san'at texnikalari, multimedia va virtual haqiqat texnologiyalaridan foydalanish Xitoy

Date: 17th September-2026

rassomlarining xalqaro tanlovlarda muvaffaqiyatli qatnashishiga imkon yaratmoqda. Shanghai Art Fair va Pekin Biennalesi kabi tadbirlar milliylik va zamonaviylik uyg'unligini dunyoga namoyish etishga yordam bermogda.

Zamonaviy Xitoy falsafiy yo'nalishlarining madaniyatdagi aksini san'at, adabiyot va ommaviy madaniyatning turli jabhalarida ko'rish mumkin. Ko'pgina zamonaviy rassom va yozuvchilar o'z ijodida an'anaviy falsafiy mavzu va motivlarga asoslanib, o'zlik, axloq va ma'naviyat kabi masalalarni o'rganadilar. Ko'plab Xitoy filmlari va teleko'rsatuvlari ham zamonaviy muammolarni hal qilishda an'anaviy falsafiy g'oyalarga tayanib, ijtimoiy adolat, ekologiya va shaxsiy o'sish kabi mavzularni yoritadi. Zamonaviy Xitoy madaniyati va falsafasi rivojlanishining asosiy jihati — bu o'zining an'anaviy qadriyatlaridan voz kechmaganligidir.

Xitoy o'rta sinf qatlamining ko'tarilishi va raqamli texnologiyalarning tarqalishi musiqa va kinodan tortib video o'yinlar va ijtimoiy tarmoqlargacha bo'lgan pop madaniyati va ko'ngilochar sohaning jadal rivojlanishiga olib keldi. Xitoy hukumati ko'ngilochar sohaning iqtisodiy va madaniy salohiyatini tan olib, uning o'sishiga faol yordam berdi. Xitoy kino sanoati so'nggi yillarda sezilarli o'sishni boshidan kechirdi — 2018-yilda kassa daromadlari Gollivudnikidan oshib ketdi. Hukumat sanoatni soliq imtiyozlari va subsidiyalar orqali qo'llab-quvvatlab, Xitoy madaniyatini targ'ib qiluvchi filmlar ishlab chiqarishni rag'batlantirdi — bunga misol sifatida qadimgi Xitoy xattotligi, jang san'ati va "Osmon ostida podsholik" mohiyatini aks ettirgan "Qahramon" filmini keltirish mumkin.

Xitoy pop musiqasi so'nggi yillarda tobora ommalashib bormogda, ko'plab xitoylik san'atkorlar xalqaro muvaffaqiyatlarga erishmogda; shu bilan birga hukumat opera va xalq musiqasi kabi an'anaviy xitoy musiqasini madaniy merosni asrab-avaylash yo'li sifatida targ'ib qilmogda. Televideniya Xitoy madaniyati ulashishining muhim shakli bo'lib, hukumat davlat telekanallari orqali yangilik, ko'ngilochar va ta'lim dasturlarini efirga uzatadi, shu bilan birga xususiy televideniya tarmoqlari ham o'sib bormogda. WeChat va Weibo kabi ijtimoiy tarmoqlar musiqa, kino va boshqa o'yin-kulgi turlarini targ'ib qilish uchun muhim kanallarga aylanib, internetda mashhur bo'lgan yangi avlod taniqli shaxslarini yuzaga keltirdi.

Biroq Xitoy hukumati siyosiy va axloqiy jihatdan nomaqbul deb topilgan kontent ustidan qattiq nazorat olib boradi, nomuvofiq deb hisoblangan filmlar, teleko'rsatuvlar va musiqalarni senzura qilish huquqiga ega. Neokonfutsiychilik zamonaviy Xitoy madaniyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatib, kino, adabiyot va ta'limda o'z aksini topdi — ko'pgina zamonaviy xitoy filmlari farzandlik taqvosini, hokimiyatga hurmat va ijtimoiy totuvlik kabi an'anaviy qadriyatlarning ahamiyatiga, shaxsiy mas'uliyat va axloqiy benuqsonlikka urg'u beradi.

Xitoy hukumatining madaniy siyosati, umuman olganda, milliy o'ziga xoslikni saqlagan holda mamlakatning xalqaro maydondagi obro'sini oshirishga qaratilgan. Bu borada "yumshoq kuch" (soft power) tushunchasi muhim ahamiyat kasb etadi — Xitoy dunyo bo'ylab Konfutsiy institutlari, madaniy markazlar va til kurslari orqali o'z tili, san'ati

Date: 17th September-2026

va falsafasini targ'ib qilmoqda. Xalqaro ko'rgazmalar, kinofestivallar va teatr tadbirlari orqali Xitoy nafaqat iqtisodiy, balki madaniy jihatdan ham jahon miqyosida o'z ta'sirini kengaytirmoqda. Bunday siyosat natijasida xitoy san'ati, adabiyoti va ommaviy madaniyati mahsulotlari xalqaro auditoriyaga tobora ko'proq tanish bo'lib bormoqda.

Shunday qilib, XXI asrda Xitoy teatri, tasviriy san'ati, kino, musiqa va ommaviy madaniyatining barcha jabhalarida milliylik va zamonaviylik o'zaro uyg'unlashib, yagona madaniy makonni tashkil etadi. An'anaviy qadriyatlar — konfutsiychilik, daosizm va buddizm ta'limotlaridan kelib chiquvchi axloqiy va estetik tamoyillar — zamonaviy texnologiyalar, jahon tendensiyalari va yangi ijodiy uslublar bilan uyg'unlashib, Xitoy madaniyatining o'ziga xos qiyofasini shakllantirmoqda.

XULOSA

Xitoy madaniyati har tomonlama xarakterga ega bo'lib, madaniyatning turli belgilarini birlashtirishga qodir, butunning uzviy ichki aloqasiga urg'u bergan holda tomonlarning ziddiyatlarini muvozanatlashtirish orqali hamohanglikka olib boradi. Fandagi uch ta'limot — konfutsiychilik, daosizm va buddizmning o'zaro bir-birini to'ldirishi, san'atda qattiq va yumshoq birligidagi "oltin o'rtalik" go'zalligiga, axloq yordamida hissiyotlarni boshqarishga urg'u beradi.

XXI asr Xitoy madaniyati rivojlanishida uch asosiy jarayonni ajratib ko'rsatish mumkin: birinchidan, milliy o'zlikni mustahkamlash va noyob madaniy merosni dunyoga namoyish etish maqsadida an'anaviy xitoy madaniyatini — san'at, adabiyot, falsafani — saqlab qolish va targ'ib qilish; ikkinchidan, yangi texnologiyalar va global ta'sirlar natijasida Xitoyning san'at, musiqa, kino va moda sohalarida jahon ko'ngilochar sanoatining asosiy o'yinchisiga aylanishi; uchinchidan, Konfutsiy institutlari kabi tashabbuslar orqali xitoy tili va madaniyatini dunyoga targ'ib qiluvchi madaniy diplomatiya — Xitoyning "yumshoq kuchi"ni ilgari surish. Umuman olganda, XXI asrda Xitoy madaniyatining rivojlanishi an'anaviy va zamonaviy ta'sirlarning uyg'unligi bilan tavsiflanib, bu Xitoyning jadal rivojlanayotgan global kuch sifatidagi maqomini aks ettiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Veyle Gu. Xitoy madaniyatining umumiy sharhi. Toshkent.: Akademnashr, 2020. 616 b.
2. Li Szexou. Go'zallik tarixi. "Sanlyan shudyan" nashriyoti, 2009.
3. Ye Lan. Xitoy estetikasi tarixi qisqacha sharhi. "Shanxay jenmin chubanshe" nashriyoti, 2005.
4. Szun Bayxua. Estetik sayr. "Shanxay jenmin chubanshe" nashriyoti, 2005.
5. Yuy Chzyanxua. Xitoy rassomchiligi tarixi. Janubi-sharqiy universiteti nashriyoti, 2009.
6. Sun Szinan, Chjou Chjutsyuan. Xitoy musiqasi umumiy tarixi qisqacha kursi. "Shandu szyaoyuy chubanshe" nashriyoti, 2012.
7. Yuan Xe. Raqslar va an'anaviy madaniyat. Pekin universiteti nashriyoti, 2011.
8. Xitoy musiqali dramasi umumiy ocherki. Yuy Venmin tahriri ostida. Nankin universiteti nashriyoti, 2009.

Date: 17th September-2026

9. Wang Lingzhen. From Revolutionary Model Operas to Celebrity Idol Dramas: Transformations of Chinese Popular Culture in the Twentieth and Twenty-First Centuries. The China Quarterly, vol. 233, 2018.

